

Војислав Бачанин*

DOI: 10.46793/GP.1601.113B

**Дејан Поповић, Зоран Мирковић: ИСТОРИЈА ПРАВНОГ
ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ: 1945.-1971., Београд,
Правни факултет Универзитета у Београду,
Службени гласник, 2024.**

Рад примљен: 21. 09. 2025.

Рад прихваћен за објављивање: 23. 09. 2025.

Познати амерички романописац, Томас Клејтон Вулф, једном приликом је забележио да је за човека неопходно да прелиста бар пола библиотеке да би написао једну једину књигу. За писање овог, без претеривања би се могло рећи, монументалног дела, истраживање је природно морало ићи и даље, сликовито речено – све до скидања најситније архивске прашине, и то, не толико очекивано, и ван архиве Правног факултета у Београду. Аутори су се, за потребе овог вишегодишњег напора вредног дивљења, користили и грађом Државног архива Србије, Архива Југославије, Архива САНУ и Историјског архива Београда. Стога не би требало да зачуди што се на око хиљаду и по страница ове двотомне књиге нуди прегршт детаља који би могли побудити интересовање и задовољити знатижељу не само читаоца расположених да нешто сазнају о историји једне академске институције.

Уз предговор и закључна разматрања, дело је подељено на двадесет три одвојене целине. У првом тому, минуциозно су приказани кадровски развој и биографије наставника и сарадника. Други том књиге, пак, пружа осврте на остала значајна питања ове заједнице *universitas magistrorum et scholarium* на: студенте и правила студирања, њихово организовање, материјални положај и награде, наставне планове, програме и уџбенике, магистарске и докторске студије, факултетске органе, катедре и институте, библиотеку, факултетски часопис и његов секретаријат, финансијска и просторна питања, међународну и интерфакултетску сарадњу и оснивање других факултета у бившој Југославији којима је ова институција била *alma mater*. Структура ове књиге постављена је, тако, само унеколико слично структурама књига које су анализирале историју београдске правне школе током ранијих периода.¹

* Асистент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, vbacanin@jura.kg.ac.rs.

¹ Вид. Љ. Кандић, Ј. Даниловић, *Историја Правног факултета : 1808-1905. Књ. 1*, Београд, 1997; Љ. Кандић, *Историја Правног факултета у Београду : 1905-1941. Књ. 2*,

Стил писања ове књиге јасан је, педантан и питак. Она је написана концизно и одговорно, без китњастих описа у похвалама или сувишног моралисања у неопходним осудама. Вредновање потврђених и доказаних чињеница најчешће се само препушта духовном капацитету читаоца, уз спорадичне, пажљиво и домишљато унете, ауторске коментаре. Веома су ретка и сведочења једног од писаца о разговорима са појединим професорима, и, као таква, ненаметљиво изнета у фуснотама. Ауторска скрупулозност, јасна критичка дистанца и прилично успела претензија да се трезвено избегне искушење уношења личног и приватног управо је оно што додатно чини књигу капиталном и хвале вредном и што засигурно спречава могуће предрасуде да се пред читаоцима налази само још једна публикација о „анатомији чистке“ у „жутој кући“.²

Препоруке за читање овог штива могу се упутити и намернику који никада није ни прошетао поред Правног факултета у Београду, али је заинтересован за продубљење и слојевитије познавање политичке историје тадашње Југославије, будући да се међу њеним корицама могу прочитати и учитати значајни проблеми са којима се суочавало то социјалистичко друштво. Непочинства која су била плод политичких прогона и чистки, а која су овде доследно и веродостојно приказана, само су један део тог мозаика. Са друге стране, изнети сегменти записника са факултетских седница као и бројне контроверзне „партијске карактеристике“ наставника, најчешће писане од стране њихових тадашњих и/или будућих колега, могу побудити пажњу и пасионираним љубитељима, касније, само кулоарских анегдота.³

Премда ово дело од прве до последње странице одише духом тзв. „факултетског патриотизма“, опет, пажљивом читаоцу такође чини видљивим и ону тишу и мрачнију страну академске заједнице која, сведоци смо, нарочито

т. 1, Београд, 2002; Љ. Кандић, *Историја Правног факултета у Београду : 1905-1941. Књ. 2*, т. 2, Београд, 2002; Љ. Кандић, *Историја Правног факултета у Београду : 1941-1945. Књ. 3*, Београд, 2005.

² Вид. М. Младеновић, *Жута кућа*, Београд, 1985; К. Чавошки, *Анатомија једне чистке : изгон са Правног факултета у Београду 1973-1975*, Београд, 2013.

³ „Читалац (...) сазнаје, из педантно записаних и у архиву сачуваних излагања многих професора, ко је кога нападао, како и којом аргументацијом, како се ко бранио, пркосно или повлађујући нападачу, ко се с ким и на који начин солидарисао, а ко је био индиферентан – ко је, не толико префињеним речником исказано, гледао своја посла“ (Б. Беговић, *Дејан Поповић, Зоран Мирковић, Историја Правног факултета у Београду 1945-1971, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, Службени гласник, 2024, 1419 : приказ*, *Историја 20. века*, бр. 1, 2025, 258). Из наведених партијских карактеристика може се, илустрације ради, сазнати – ко је од професора, према мишљењу творца тих и таквих „карактеристика“, био „детињаст, ташт и разметљив“, ко „непоправљиви непријатељ“, ко „типичан београдски денди“, ко је „много пио па га је то ометало у било каквом озбиљнијем раду“, а ко је променио своје ставове „услед женидбе са напредном студенткињом“.

може постати чујна и белодана у горким „вуненим временима“. Срж и костур ове књиге, као уосталом и сваке, не само академске заједнице, чине приче о њеним људима. Људима овде осликаним, како је већ згодно приметио један од рецензената, „бројним тоналитетима сиве – од оне која се приближава снежнобелој, до оне која тежи црној ноћи без месечине и звезда на видику“⁴.

Напослетку, намеће се неодолјив утисак да смо извесно добили књигу којој ће старији, искуснији професори моћи да се препусте као својеврсној лепој књижевности са заиста постојећим актерима; док ће они млађи, на почетку своје академске каријере, на њеним страницама моћи да пронађу бројне скривене поруке, поуке и наравоученија. Јер, послужићемо се речима аутора, „разлике у људским карактерима нису нестале него су се, на неки начин, у следећим генерацијама репродуковале, а од тога како се друштво буде развијало зависиће ко ће однети превагу и у академском животу.“⁵

⁴ *Ibid.*

⁵ Д. Поповић, З. Мирковић, *Историја Правног факултета у Београду 1945-1971 : први том*, Београд, 2024, 568.